

کتاب‌های درسی تاریخ

از نگاه تعدادی از دانش‌آموزان

آموزش‌های ۲۱
شماره ۱۴ سال ۵

تحقیق: جدعی از دبیران استان خراسان / تدوین: جمشید نوروزی

تاریخ شناسی

دوره پیش دانشگاهی - رشته علوم انسانی

تاریخ ایران و جهان

۱

نظریه‌های مهم و علوم انسانی

سال دوم آموزش متوسطه

نوشته حاضر برگرفته از تحقیق تعدادی از دبیران علاقه مند استان خراسان، آقایان: نعمت الله بخشی، رجبعلی جنگی، عبدالطیف عرب تیموری، قنبر علی خوش آینه، علیرضا کریم زاده، و خانم ها: سوسن میرزایی، لیلا عبدی فرد و مهتری محمد دوست شیرینی است که با پیگیری گروه آموزشی تاریخ این استان تهیه شده است. امید است با مطالعه این گزارش، سایر گروه های آموزشی تاریخ در استان ها، برای انجام تحقیق های کامل تر، تشویق و ترغیب شوند.

در این نظر سنجی، سؤالات مطرح شده در هر شهر متفاوت هستند؛ زیرا دبیران هر شهر، سؤالات را با توجه به برداشت خود از فراخوان گروه آموزشی تاریخ استان، مطرح کرده اند. این مسأله باعث متفاوت بودن در نتایج به دست آمده، و ابهام در جمع بندی کلی نظرات و نتیجه گیری شده است. مبهم بودن برخی سؤالات پرسشنامه ها، مشخص نبودن مخاطبان پرسشنامه ها و استفاده از یک نوع پرسشنامه برای گروه های متفاوت، از دیگر اشکالات این کار است. به دلیل وجود این مشکلات و معایب در نظر خواهی انجام شده، امکان ادغام تمام کارهای انفرادی و ارائه یک نظر کلی میسر نشد. به ناچار سعی کردیم، با غنیمت شمردن زحمات این عزیزان، ابتدا جدول های نظرات را به تفکیک شهر بیاوریم و سپس، نتیجه گیری کلی ارائه دهیم. لازم به ذکر است که در این تحقیق، نقطه نظرات تشریحی دانش آموزان در خصوص کتاب های درسی تاریخ هم، مورد توجه بوده است، ولی به دلیل حجم زیاد، از ذکر آن ها خودداری به عمل آمد.

درصد نظرات دانش آموزان
الف) یک ناحیه بجنورد
درس و کتاب تاریخ معاصر

سؤال	بله (درصد)	خیر (درصد)
۱. آیا به درس تاریخ علاقه مند هستید؟	۳۵٪	۶۵٪
۲. به نظر شما، درس تاریخ در آینده و سرنوشت زندگی شما مفید است؟	۳۳٪	۶۷٪
۳. آیا کتاب تاریخ برای شما فرصت اندیشیدن و اظهار نظر قائل شده است؟	۲۱٪	۷۹٪
۴. آیا دبیر تاریخ فرصت اندیشیدن و اظهار نظر را در کلاس به وجود آورده است؟	۲۸٪	۷۲٪
۵. آیا کتاب تاریخ شما احتیاج به بازنگری و تغییر دارد؟	۹۸٪	۲٪
۶. آیا از حجم کتاب راضی هستید؟	۳٪	۹۷٪
۷. آیا با تدریس دبیر، شما این درس را بهتر فرا می گیرید؟	۶۹٪	۳۱٪
۸. آیا درس تاریخ شما را با ضرورت مطالعه این درس و روش کار مورخان آشنا می کند؟	۴۹٪	۵۱٪
۹. آیا با مطالعه تاریخ شما با شخصیت های مهم و مؤثر دنیای معاصر آشنا می شوید؟	۵۳٪	۴۷٪
۱۰. آیا با مطالعه تاریخ شما با علت های پیدایش و زوال تمدن ها و دولت ها آشنا می شوید؟	۸۲٪	۱۸٪
۱۱. آیا با مطالعه تاریخ شما با مهم ترین آثار و بناهای تاریخی ایران آشنا می شوید؟	۶۵٪	۳۵٪
۱۲. آیا با مطالعه تاریخ شما با مهم ترین تحولات فرهنگی و تمدنی ایران و جهان در دوره معاصر آشنا می شوید؟	۳۱٪	۶۹٪
۱۳. آیا با مطالعه تاریخ حس خودشناسی و خداشناسی در شما تقویت می شود؟	۱۲٪	۸۸٪
۱۴. آیا با مطالعه تاریخ و زندگی شخصیت های بزرگ تاریخی، حس بیزاری از ستمگران و خائنان در شما تقویت می گردد؟	۹۱٪	۹٪
۱۵. آیا با مطالعه تاریخ شما علاقه مند به ارزش های اسلامی- انسانی (مانند عدالت طلبی، سختکوشی، درستکاری و...) می گردید؟	۵۶٪	۴۴٪
۱۶. آیا با مطالعه تاریخ حس میهن دوستی، فداکاری، دفاع از وطن و مقابله با تهاجم فرهنگی در شما تقویت می گردد؟	۶۵٪	۳۵٪
۱۷. آیا با مطالعه تاریخ حس احترام به سایر ملت ها و پرهیز از خودبینی در شما تقویت می شود؟	۱۷٪	۸۳٪
۱۸. آیا با مطالعه تاریخ روحیه عبرت آموزی از رویدادهای تاریخی در شما تقویت می شود؟	۷۴٪	۲۶٪
۱۹. آیا با مطالعه تاریخ توانایی تجزیه و تحلیل رویدادهای تاریخی را پیدا می کنید؟	۱۳٪	۸۷٪
۲۰. آیا با مطالعه تاریخ می توانید یک پژوهش ساده تاریخی انجام دهید؟	۵۳٪	۴۷٪
۲۱. آیا کتاب تاریخ توانایی تحلیل و مقایسه عکس، نقشه و نمودار تاریخی را برای شما ایجاد می کند؟	-	۱۰۰٪
۲۲. آیا شما توانایی استدلال درباره اهمیت تاریخ ایران و منافع ملی را با مطالعه تاریخ به دست می آورید؟	۵۳٪	۴۷٪
۲۳. آیا با مطالعه تاریخ در شما حساسیت عملی نسبت به میراث تمدنی و فرهنگی و تمامیت ارضی کشور ایجاد می شود؟	۷۷٪	۲۳٪
۲۴. آیا مطالعه وقایع و حوادث تاریخی کتاب رضایت شما را فراهم کرده است؟	۱۱٪	۸۹٪
۲۵. آیا وقت و زمان تدریس با حجم کتاب هماهنگ است؟	۵۸٪	۴۲٪
۲۶. آیا در کتاب به موضوع و نقش زنان در تاریخ معاصر اشاره شده است؟	۲٪	۹۸٪
۲۷. آیا در کتاب به نقش انقلاب اسلامی در جهان امروز اشاره شده است؟	۴۳٪	۵۷٪
۲۸. روزهای که درس تاریخ دارید، چه احساسی به درس و کلاس دارید؟	۶۳-۱٪ نگران و مضطرب ۲-۵٪ خوشحال ۹-۳٪ بی تفاوت ۴-۲۳٪ نفرت	
۲۹. در کتاب تاریخ تا چه حد به اوضاع اجتماعی ایران در دوره معاصر اشاره شده است؟	۴-۱٪ خوب ۲-۲۱٪ متوسط ۲۶-۳٪ ضعیف ۴-۴۹٪ اصلاً اشاره نشده است	
۳۰. در کتاب تاریخ تا چه حد به اوضاع اقتصادی ایران در دوره معاصر اشاره شده است؟	۴-۱٪ عالی ۲-۱۹٪ خوب ۱۵-۳٪ متوسط ۴-۲۶٪ ضعیف ۲۶-۵٪ اشاره نشده است.	
۳۱. در کتاب تاریخ به چه میزان به دانشمندان، محققان، مورخان و بزرگان اشاره شده است؟	۳-۱٪ متوسط ۲-۱٪ خوب ۳-۹۶٪ اصلاً اشاره نشده است.	
۳۲. در کتاب تا چه حد به نقش روحانیت و علما در تاریخ معاصر اشاره شده است؟	۹۲-۱٪ عالی ۲-۵٪ خوب ۳-۳٪ متوسط	
۳۳. با مطالعه تاریخ معاصر چه قدر با مهم ترین مسائل و بحران های اجتماعی جهان امروز آشنا می شوید؟	۲-۱٪ عالی ۲-۳٪ خوب ۴-۱۲٪ متوسط ۴-۳۵٪ ضعیف ۵-۴۸٪ اشاره نشده است.	

ب) یک ناحیه دیگر بجنورد
درس و کتاب های درسی تاریخ (به صورت کلی)

سؤال	جواب
۱. آیا درس تاریخ در دوره دبیرستان ضرورت دارد؟	۱-۵۴٪ ضروری ۲-۱۶٪ ضرورتی ندارد ۳-۳۰٪ فرقی نمی کند
۲. کیفیت کتاب های تاریخی چگونه است؟	۱-۳۰٪ خوب ۲-۴۱٪ متوسط ۳-۲۴٪ بد ۴-۵۴٪ عالی
۳. شیوه تدریس تاریخ چگونه باید باشد؟	۱-۱۶٪ همراه با فیلم های تاریخی ۲-۸٪ تدریس شفاهی ۳-۶۴٪ با گردش علمی ۴-۱۲٪ برگزاری کنفرانس کلاسی
۴. جایگاه و تأثیر نقشه ها و عکس های تاریخی در یادگیری چه قدر است؟	۱-۳۰٪ زیاد ۲-۳۰٪ کم ۳-۴۰٪ متوسط
۵. میزان رضایت دانش آموزان از دبیران درس های تاریخ چه اندازه است؟	۱-۶۱٪ دبیران تاریخ ایران و جهان (۱) ۲-۲۶٪ دبیران تاریخ ایران و جهان (۲) ۳-۱۳٪ دبیران تاریخ دوره راهنمایی
۶. آیا تاریخ محلی (استانی) ضروری است؟	۱-۴۲٪ ضروری ۲-۲۱٪ غیر ضروری ۳-۳۷٪ فرقی نمی کند
۷. میزان امکانات و وسایل کمک آموزشی مدارس	۱۰۰٪ فاقد امکانات لازم
۸. پیشنهادات دانش آموزان برای پویایی درس تاریخ	۱- تاریخ را آن گونه که هست، تدریس کنید. ۲- خارج از مطالب کتاب تدریس کنید. ۳- داستان وار تدریس کنید. ۴- برگزاری کنفرانس در کلاس مورد توجه قرار گیرد. ۵- درس به طور کامل توضیح داده شود. ۶- هر جلسه پرسش شود.
۹. نگاه دانش آموزان به تاریخ و تعریف آن	۱-۴۰٪ مایه پند و عبرت ۲-۴۱٪ معلم و راهنمای انسان ها ۳-۸٪ ابزار دست حکومت ها ۴-۱۱٪ تکرار مکررات

پرتال جامع علوم انسانی

پ) درگز
درس و کتاب های درسی تاریخ (به صورت کلی)

سؤال	جواب
۱. آیا کتابخانه مدرسه پاسخگوی نیاز شما برای تحقیقات است؟	۱-۶۸٪ منفی ۲-۳۲٪ تا حدودی
۲. اولیای شما چه قدر به درس تاریخ اهمیت می دهند؟	۱-۵۰٪ متوسط ۲-۲۳٪ زیاد ۳-۲۳٪ کم
۳. کتاب های درسی تاریخ چه تأثیری در افکار شما دارند؟	۱-۸۰٪ مؤثر ۲-۱۲٪ غیر مؤثر ۳-۸٪ نظری ندارند.
۴. چه انتقادهایی به کتاب های درسی تاریخ دارید؟	۱-۸۰٪ حجم زیاد و ساعات تدریس کم ۲-۲۰٪ نظری ندارند

ث) ناحیه ۱ مشهد
کتاب‌های درسی و معلم تاریخ (به صورت کلی)

سؤال	جواب
۱. چرا باید تاریخ بخوانیم؟	۱-۱٪ آشنانشدن با وقایع روزگار ۲-۴۹٪ عبرت از گذشته ۳-۱۸٪ آشنایی با آداب و رسوم کهن ۴-۱۰٪ اختراعات ملی ۵-۳/۵٪ هیچ علاقه‌ای به تاریخ نداشتند.
۲. دوست دارید کتاب‌های تاریخ دوره دبیرستان در بردارنده چه موضوعاتی باشد؟	۱-۱۳٪ مطالعه زندگی شاهان (سلسله‌ها) ۲-۲۹٪ مطالعه تاریخ معاصر ۳-۷٪ تاریخ باستان ۴-۱۸٪ شناخت بناهای تاریخی ۵-۱۸٪ مطالعه تاریخ پیامبران و ائمه ۶-۴٪ مطالعه تاریخ جهان ۷-۷٪ مطالعه علل شکست و پیروزی‌ها ۸-۷٪ لطف‌های تاریخی
۳. دوست دارید کتاب تاریخ چند صفحه باشد؟	۱- بیش‌ترین فراوانی بین ۱۱۵۰ الی ۲۰۰ صفحه
۴. دوست دارید چه عکس‌ها و نمودارهایی در کتاب درسی استفاده شود؟	۱-۱-۴۶٪ علاقه‌مند به عکس شخصیت‌های تاریخی ۲-۳۶٪ علاقه‌مند به عکس بناها و آثار باستانی ۳-۱۸٪ علاقه‌مند به عکس‌هایی از آداب و رسوم، سکه و ظروف سفالی
۵. اگر مؤلف کتاب بودید، در تألیف کتاب درسی تاریخ به چه نکاتی توجه می‌کردید؟	۱-۳۵٪ مطالب موجود کتاب را پذیرفته‌اند. ۲-۱۱٪ خواهان مطالبی هستند که پاسخگوی جوانان باشد. ۳-۷٪ علاقه‌مند به طرح جایگاه مردم در حکومت‌ها ۴-۱۶٪ مطالبی برای آشنایی با شخصیت‌های تاریخی ۵-۱۲٪ خواهان مقوله‌های آداب و رسوم جوانان مورد استفاده قرار گیرد. ۶-۹٪ طرح مطالب دوره باستان ۶-۲۳٪ طرح مطالب آموزنده که در آینده سیاسی و اجتماعی جوانان مورد استفاده قرار گیرد. ۷-۹٪ طرح مطالب دوره باستان ۸-۷٪ پیچیدگی مطالب دوره پیش‌دانشگاهی کم شود. ۹-۴٪ علاقه دارند که کتاب پیش‌دانشگاهی در سال اول متوسطه ارائه شود.
۶. بر مبنای نمره ۱۰۰، به کتاب درسی تاریخ خود چه نمره‌ای می‌دهید؟	۱- میانگین نمره بدست آمده ۸۹ است.
۷. علاقه خود را نسبت به درج نکات زیر در کتاب درسی تاریخ علامت بزنید.	۱-۹۳٪ وجود عکس‌هایی از اماکن تاریخی، شخصیت‌ها و نقاشی‌ها ۲-۶۰٪ طرح لطف‌های تاریخی. ۳-۵۸٪ از سوالات پایان فصل استقبال کرده‌اند. ۴-۴۹٪ علاقه‌مند به وجود کاریکاتورها با مضمون تاریخی و اجتماعی ۵-۴۲٪ علاقه‌مند به وجود خلاصه درس در پایان فصل ۶-۳۱٪ از وجود نقشه‌های تاریخی استقبال شده است. ۷-۲۶٪ از نمودارهای سلسله‌ای استقبال شده است. ۸-۲۵٪ علاقه‌مند به معرفی کتاب‌های تاریخی در کتاب‌های درسی خود هستند.
۸. آیا دبیر تاریخ شما به درس خود مسلط است؟	۱-۸۵٪ معتقدند که دبیران به درس مسلط هستند. ۲-۷٪ معتقدند دبیرانشان به درس بی‌اعتنا هستند.
۹. دوست دارید در تدریس تاریخ به چه نکاتی تکیه شود؟	۱-۱۰٪ علاقه‌مند به طرح مطالب نو و غیر تکراری ۲-۷٪ توجه به دیدگاه‌های متفاوت در تدریس. ۳-۱۱٪ استفاده از کتاب‌های غیر درسی ۴-۱۲٪ مطالعه گذشته برای موفقیت در آینده ۵-۲۵٪ اشاره به نکات کلیدی و امتحانی ۶-۱۶٪ نقل برخی از اسطوره‌ها. ۷-۱۲٪ توصیف آداب و رسوم
۱۰. چه انتقادی نسبت به تدریس دبیرتان دارید؟	۱-۱۸٪ عدم پرسش در کلاس ۲-۱۶٪ از نبودن تحقیق در کلاس ۳-۱۹٪ از عدم برگزاری کنفرانس علمی و عدم استفاده از وسایل کمک آموزشی ۴-۹٪ از تدریس خشک و غیردوستانه ۵-۱۷٪ از بی‌تحرکی و بی‌حوصلگی دبیران و تدریس کلیشه‌ای و تکراری
۱۱. دوست دارید، در تدریس تاریخ از کدام یک از وسایل آموزشی استفاده شود؟	۱- استفاده از عکس، ۲. استفاده از روزنامه، ۳. استفاده از اسلاید، ۴. استفاده از هنرهای نمایشی و تئاتر، ۵. گردش علمی و تاریخی، ۶. استفاده از هنرهای نمایشی، ۷. استفاده از نمودارهای تاریخی، ۸. به قرائت و معرفی خطوط قدیمی، ۹. نمایش نقشه‌های تاریخی، ۱۰. قرائت و معرفی کتاب‌های غیر درسی، ۱۱. نقل و قرائت حماسه‌های تاریخی، ۱۲. استفاده از مجسمه‌ها، ۱۳. بهره‌مندی از سایت‌های اینترنتی، ۱۴. قرائت قباله‌ها و قرارهای تاریخی، ۱۵. استفاده از تست‌ها و خلاصه دروس، ۱۶. استفاده از سی‌دی‌های آموزشی.
۱۲. بر مبنای ۱۰۰ نمره، دبیر خود را ارزیابی کنید.	۸۲/۵-۱

تربت جام
درس و کتاب های
درسی تاریخ (به
صورت کلی)

سؤال	جواب
۱. آیا کتاب های درسی تاریخ در دوره متوسطه که تاکنون مطالعه و امتحان داده اید، به طور کلی برایتان مفید بوده است؟	۱-۴۹٪ خوب-۲٪ ۳۳٪ متوسط ۳-۸٪ ضعیف ۴-۷٪ عالی ۵-۳٪ پاسخ ندادند.
۲. آیا ذکر وقایع و قسمت و قایع نویسی کتاب های تاریخ شما توانسته است، به قدر کافی شما را با سیر وقایع آشنا کند؟	۱-۴٪ متوسط ۲-۳۵٪ خوب ۳-۹٪ عالی ۴-۶٪ ضعیف ۵-۱۰٪ پاسخ ندادند.
۳. بخش های تحلیلی و مباحث فکری مطرح شده در کتاب های تاریخ متوسطه، به چه مقدار در افزایش آگاهی های شما مؤثر بوده است؟	۱-۴٪ خوب ۲-۳۲٪ عالی ۳-۲۴٪ متوسط ۴-۱۴٪ ضعیف ۵-۱٪ پاسخ ندادند.
۴. عکس ها و نمودارهای رنگی موجود در کتاب تا چه مقدار مورد توجه شما قرار گرفته و در افزایش آگاهی های شما مؤثر بوده است؟	۱-۳۱٪ خوب ۲-۳۰٪ عالی ۳-۲۴٪ متوسط ۴-۱۰٪ ضعیف ۵-۴٪ پاسخ ندادند.
۵. بخش های رنگی (برای مطالعه) کتاب های درسی به چه میزان جالب و مفید و مورد توجه تان بوده است؟	۱-۳۸٪ خوب ۲-۲۷٪ متوسط ۳-۲۱٪ عالی ۴-۱۰٪ ضعیف ۵-۴٪ پاسخ ندادند.
۶. جلد و اندازه و طرح رو و پشت جلد کتاب تاریخ متوسطه تا چه میزان عامل توجه شما به این کتاب ها بوده است؟	۱-۳۵٪ فرقی نمی کند ۲-۲۰٪ ضعیف ۳-۲۲٪ خوب ۴-۱۲٪ عالی ۵-۱٪ پاسخ ندادند.
۷. حجم مطالب مطرح شده و قطر و بزرگی و کوچکی کتاب تاریخ به چه میزان در توجه شما به کتاب مؤثر بوده است؟	۱-۴۴٪ قطر کتاب را عامل توجه یا عامل بی توجهی دانسته اند. ۲-۲۷٪ متوسط ۳-۲۳٪ خوب ۴-۵٪ ضعیف ۵-۱٪ پاسخ ندادند.
۸. تغییرات کتاب های درسی تاریخ و عوض شدن کتاب و مطالب آن به چه میزان باعث توجه شما به این کتاب بوده است؟	۱-۳۴٪ متوسط ۲-۲۶٪ ضعیف ۳-۲۰٪ خوب ۴-۱۳٪ عالی
۹. تغییرات کتاب درسی تاریخ و عوض شدن کتاب و مطالب آن به چه میزانی باعث بی علاقهی شما به کتاب بوده است؟	۱-۳۸٪ بی تفاوت ۲-۳۵٪ متوسط ۳-۱۳٪ بسیار زیاد ۴-۹٪ زیاد
۱۰. به نظر شما توجه به حجم مطالب کتاب و ساعات اختصاص داده به آن در طول هفته به چه صورت می باشد؟	۱-۵۵٪ کافی و مناسب ۲-۳۵٪ کم ۳-۵٪ زیاد ۴-۷٪ بسیار کم
۱۱. مطالب طرح شده در کتاب تاریخ در زمینه آشنایی با تاریخ و فرهنگ ایران دوره باستان به چه صورت می باشد؟	۱-۵۸٪ کافی ۲-۲۰٪ کم ۳-۱۶٪ زیاد ۴-۳٪ بسیار کم
۱۲. مطالب طرح شده در کتاب در مورد انقلاب اسلامی و نقش و موقعیت انقلاب اسلامی در جهان در زمینه های فکری و تاریخی انقلاب چگونه است؟	۱-۵۲٪ کافی و مناسب ۲-۱۹٪ مبهم و ناقص ۳-۱۷٪ کم ۴-۱۰٪ بسیار کم
۱۳. مطالب طرح شده در کتاب در مورد زنان و مردان بزرگ تاریخ ایران و جهان به چه صورت است؟	۱-۴۳٪ معتقدند که کم تر به این گونه اشخاص پرداخته است. ۲-۲۱٪ کافی ۳-۲۰٪ کم ۴-۱۰٪ بسیار کم
۱۴. به نظر شما بهتر است مطالب کتاب های درسی تاریخ متوسطه حاوی چه موضوعاتی باشد؟	۱-۷۰٪ ترکیبی از وقایع نگاری، تحلیل و اطلاعات عمومی ۲-۲۱٪ اطلاعات عمومی ۳-۶٪ وقایع نگاری ۴-۳٪ تحلیل
۱۵. قطع (اندازه) کتاب به نظر شما به چه صورت بهتر است؟	۱-۴۳٪ قطعی کوچک ۲-۱۶٪ بی تفاوت ۳-۲۶٪ قطع موجود ۴-۸٪ قطع بزرگ
۱۶. به نظر شما چه مطالبی به کتاب های درسی باید اضافه شود یا تغییر کند؟	۱-۴۱٪ خواستار تغییر عکس ها ۲-۲۵٪ خواستار تغییر تیرها و عناوین ۳-۸٪ تغییر نمودارها ۴-۱۶٪ خواستار تغییر قسمت های رنگی (یک توضیح)
۱۷. سوالاتی که در کتاب های درسی آمده، کافی است؟	۱-۴۳٪ کم ۲-۲۴٪ ناقص ۳-۲۹٪ مناسب
۱۸. آیا قسمت های پژوهش و جست و جو در کتاب های درسی شما عملاً کار می شود؟	۱-۶۳٪ اهمیت چندانی قابل نبودند. ۲-۱۷٪ کافی ۳-۱۳٪ به طور ناقص ۴-۱٪ کامل به آن عمل می شود.
۱۹. نظر شما در مورد بخش پژوهش و جست و جو در کتاب های درسی تاریخ و در پایان هر فصل چیست؟	۱-۴۳٪ بستگی به دبیر و دانش آموز دارد. ۲-۲۷٪ بی اهمیت و خواستار حذف آن بودند. ۳-۱۱٪ بسیار لازم ۴-۹٪ دارای اهمیت متناسب
۲۰. آیا به وسیله شما یا دبیر به مؤلفین کتاب و میزان علم و تجربه آنان توجه می شود؟	۱-۲۱٪ اشاره جزئی ۲-۱۵٪ به ندرت مورد توجه قرار می گیرد. ۳-۵٪ به آن توجه می کنند.
۲۱. شما دانش آموزان و خانواده و اولیای مدرسه، در مقایسه با سایر کتب اصلی رشته خود، چه مقدار اهمیت برای کتاب درسی تاریخ خود و رسیدن و حفظ و نگهداری آن، اهمیت قائل هستید و می باشید؟	۱-۷۱٪ به اندازه سایر کتب اصلی به آن اهمیت می دهند. ۲-۱۱٪ بیش تر از سایر کتب ۳-۶٪ کمتر از دیگر کتب ۴-۵٪ اهمیتی داده نمی شود.

ج) ناحیه ۲ مشهد
درس و کتاب درسی تاریخ ایران و جهان (۱)

سؤال	بلی (درصد)	خیر (درصد)
۱- درس تاریخ را دوست دارم.	٪۷۷/۵	٪۲۲/۵
۲- مطالب کتاب تاریخ امسال برایم قابل فهم است.	٪۷۶/۵	٪۲۳/۵
۳. موضوعات درس تاریخ امسال خوب است.	٪۵۱/۵	٪۴۹/۵
۴. به نظر من، دانستن و داشتن اطلاعات تاریخی از طریق کتاب در رشته ما لازم است.	٪۵۵	٪۴۵
۵. از این که در رشته تحصیلی خودم تاریخ می خوانم، راضی هستم.	٪۵۹/۵	٪۴۱/۵
۶. شیوه تدریس در فراگیری این درس برایم اهمیت دارد.	٪۷۸/۵	٪۲۲/۵

درس و کتاب درسی تاریخ ایران و جهان (۲)

سؤال	بلی (درصد)	خیر (درصد)
۱- درس تاریخ را دوست دارم.	٪۸۲	٪۱۸
۲- مطالب کتاب تاریخ امسال برایم قابل فهم است.	٪۷۵	٪۲۵
۳. موضوعات درس تاریخ امسال خوب است.	٪۶۰	٪۴۰
۴. به نظر من، دانستن و داشتن اطلاعات تاریخی از طریق کتاب در رشته ما لازم است.	٪۷۵	٪۲۵
۵. از این که در رشته تحصیلی خودم تاریخ می خوانم، راضی هستم.	٪۷۲	٪۲۸
۶. شیوه تدریس در فراگیری این درس برایم اهمیت دارد.	٪۹۱	٪۹

چ) قوچان
درس و کتاب های درسی تاریخ (به صورت کلی)

سؤال	جواب (درصد)
۱- درس تاریخ را صرفاً برای کسب نمره مطالعه می کنند.	٪۷۳
۲- مطالب کتاب های درسی تاریخ حاوی فوائد ذکر شده تاریخ نیست.	٪۶۶
۳. حجم کتاب های درسی تاریخ بسیار زیاد می باشد.	٪۸۰
۴. کتاب های درسی تاریخ بیش تر جنبه های منفی دولت ها را بررسی کرده اند.	٪۸۰
۵. از افتخارات ایران در دوران تاریخی کم تر سخن گفته شده است.	٪۶۶
۶. مطالب کتاب های درسی همراه با تعصبات خاص می باشد.	٪۴۶
۷. در کتاب های درسی در مورد اختلافات مذهبی و چگونگی پیام دادن آن ها مبحثی وجود ندارد.	٪۵۳
۸. در کتاب ها در مورد علت عقب ماندگی مسلمانان موضوعی مطرح نشده است.	٪۴۶
۹. به نقش روشنفکران ایرانی در تحولات تاریخ ایران چندان اشاره نشده است و این اقدامات بیش تر به قشر خاصی اختصاص یافته است.	٪۵۳
۱۰. کتاب درسی تاریخ را برای رشته و آینده خود موثر نمی دانند.	٪۲۶

نتیجه گیری

با توجه به آنچه در پژوهش های تعدادی از معلمان استان خراسان آمده است، می توان گفت که بعضی از دانش آموزان به درس تاریخ علاقه و توجه ندارند. با این حال به نظر می رسد، شمار دانش آموزان علاقه مند به تاریخ از گروه قبلی بیش تر باشد. نکته مورد توافق هر دو گروه، درک اهمیت آموزش تاریخ و ضرورت اقدام جدی برای بهینه ساختن آن است. اما در خصوص دلایل عدم تمایل عده ای از دانش آموزان به کتاب ها و درس تاریخ، موارد متفاوتی مطرح می شود. پاره ای از این موارد به کیفیت محتوا و حجم کتاب ها، شماری به کم بودن زمان آموزش و شیوه تدریس دبیران، و بخشی نیز به نگاه و برخورد ضعیف متولیان آموزشی و عدم اختصاص امکانات و بودجه کافی برای جذاب نمودن ارائه این درس مربوط می شود.

با توجه به این امر، گام برداشتن برای آموزش بهینه تاریخ، مستلزم عنایت بایسته و شایسته به چند مطلب مهم است که در میان آن ها، توجه به نظرات دانش آموزان و تاحدی دبیران از اهمیت خاصی برخوردار است. مطابق مندرجات این نظر خواهی های پراکنده، درس و کتاب تاریخ در دبیرستان ها از مشکلات متعددی رنج می برد. بخشی از این مشکلات به بی توجهی مسؤولان آموزشی و مدیران مدرسه ها مربوط می شود. پاره ای با کیفیت تدریس و میزان علاقه معلمان به وظیفه و شغلیشان ارتباط دارد و بعضی مشکلات و نارسایی ها هم ناشی از کتاب های درسی هستند. خود این توزیع علل و زمینه های پائین بودن آموزش تاریخ در مدرسه ها، حکایت از آن دارد که راه حل رهایی از وضع موجود، توجه وافق و کافی به تمام مسائل و عوامل است. توجه بیش از حد به کتاب های درسی و غفلت از دبیران، و نیز عدم تأمین امکانات لازم در مدرسه ها، موجب عدم تغییر جدی وضع فعلی می شود.

مطابق نقطه نظرات آماری و تشریحی دانش آموزان، معلمان علاقه مند، با انگیزه و مجرب می توانند، با برنامه ریزی مناسب و تلاش کافی، تاحدی نواقص و محدودیت های کتاب های درسی را پوشش دهند. همچنین، نگاه مثبت مدیران مدرسه ها به درس تاریخ و مهیا کردن امکانات کمک آموزشی و بودجه کافی برای این درس، در ارتقای موقعیت بد درس تاریخ دبیرستان ها مؤثر است. این مطالب را از آن جهت ذکر کردیم که به آن دسته از دبیران و دانش آموزانی که همه گرفتاری ها را ناشی از کتاب های درسی می دانند، یادآوری کنیم که در نظام آموزشی متمرکز و کتاب محور ما، اصلاح کتاب های درسی نمی تواند همه انتقادات و نارضایتی ها را مرتفع سازند. حتی اگر نگاهی به آموزش تاریخ سایر کشورها بیندازیم، باید فراتر از این اظهار نظر کنیم. حتماً می دانید که در بسیاری از کشورها، به جای کتاب درسی، معلم محور آموزش است. در این کشورها حتی ممکن است، کتاب درسی مشخصی هم در روند آموزش درس ها مورد استفاده قرار نگیرد، بلکه معلمان بر اساس چارچوب و اصول از پیش اعلام شده، تدریس کنند. اما اگر بخواهیم در محدوده کتاب های درسی به نظرات

دانش آموزان توجه کنیم، چند نکته قابل ملاحظه است:

۱. کیفیت و کمیت کتاب های درسی با علاقه ها و خواسته های دانش آموزان فاصله دارد.

۲. حجم زیاد، از اشکالات مشترک کتاب های درسی تاریخ است. البته این مورد در خصوص کتاب «تاریخ ایران و جهان» (۱) و «تاریخ معاصر» پررنگ تر است.

۳. تکرار بخشی از موضوعات و مطالب کتاب های درسی تاریخ مقاطع ابتدایی و راهنمایی و نیز سایر کتاب های درسی در کتاب های درسی تاریخ دوره دبیرستان، موجب خستگی دانش آموزان از تاریخ می شود.

۴. میزان معلومات و تجربه دبیران تاریخ و نحوه برخورد آنان با درس تاریخ، در علاقه مندی یا بی علاقه دانش آموزان به این موضوع درسی و کتاب مربوطه بسیار مؤثر است.

۵. ایجاد فضای گفت و گو و مباحثه در کلاس، مورد علاقه دانش آموزان است و به فهم دقیق و پایدار مطالب کتاب ها مدد می رساند.

۶. عدم تناسب ساعات آموزش با حجم کتاب، مورد انتقاد دانش آموزان است.

۷. رعایت اعتدال و انصاف و همه جانبه نگری در تبیین تاریخ، در کتاب و کلاس، مورد تقاضای دانش آموزان است.

۸. روال رایج در ارزشیابی تاریخ، یعنی حافظه مداری و دوری از درک و فهم، تاحد زیادی موجب بیزاری دانش آموزان از درس و کتاب تاریخ می شود.

۹. فراهم کردن زمینه و امکانات بردن دانش آموزان به مکان های تاریخی و موزه ها، و استفاده از وسایل کمک آموزشی سمعی و بصری، سخت مورد تقاضای دانش آموزان است.

۱۰. کیفیت محتوایی کتاب تاریخ معاصر ایران و وضع ظاهری آن، سخت مورد انتقاد است. در ضمن، یکی از عوامل بی توجهی دانش آموزان غیر علوم انسانی به درس تاریخ معاصر ایران، لحاظ نکردن این درس در کنکور است.

۱۱. تاریخ تحلیلی و مباحث اجتماعی و تمدنی، بیش تر از تاریخ سیاسی و وقایع نگاری مورد تقاضای دانش آموزان است.

۱۲. ارتقای کمیت و کیفیت منابع تصویری کتاب ها، نقش به سزایی در افزایش تمایل دانش آموزان به تاریخ دارد.

با عنایت به مطالب مذکور، شکی باقی نمی ماند که دست یافتن به جایگاه مطلوب در آموزش تاریخ نیازمند توجه به عوامل بسیاری است.

گرچه متناسب ساختن کمیت و کیفیت کتاب های درسی با علاقه ها و خواسته های دانش آموزان از اهمیت خاصی برخوردار است، با این حال

ضروری است، از دیگر عوامل دخیل و محوری در آموزش تاریخ (به ویژه دبیران) غافل نشد.

شرایط پذیرش مقالات

فصلنامه رشد آموزش تاریخ ضمن دعوت کلیه محققان به عرضه مقالات خویش، خواهشمند است به نکات زیر در تهیه مقالات توجه فرمایید:

۱. مطالب ارسالی با اهداف مجله مرتبط باشد.
۲. مقالات ارسالی حداکثر ۲۰ صفحه دستنویس باشد.
۳. اگر مقاله ترجمه است، اصل آن ضمیمه شود.
۴. مطالب به خط خوانا یا تایپ شده باشد. مطالب در یک طرف صفحات و با فاصله مناسب نوشته شود.
۵. در صورت لزوم تصاویر، نقشه‌ها، نمودارها و... ضمیمه شود.
۶. مجله در ویرایش و تکلیف مطالب آزاد است.
۷. مطالب ارسالی مسترد نخواهد شد.
۸. ارجاعات حتمی الی‌الهاکن به ترتیب زیر، در انتهای مقاله با شماره‌های مسلسل آورده شود. از نگارش ارجاعات در زیر صفحات جداً پرهیز شود.

شیوه ارجاع

الف. کتاب:

نام خانوادگی یا شهرت و نام مؤلف، عنوان کتاب، جلد، مترجم یا مصحح، محل نشر، ناشر، نوبت چاپ، سال انتشار، صفحه.

مثال: رانسیمان، استیون، تاریخ جنگ‌های صلیبی، جلد اول، ترجمه منوچهر کاشف، تهران، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، چاپ سوم، ۱۳۷۱، ص ۵۰.

ب. مقاله:

نام خانوادگی (یا شهرت) و نام نویسنده، عنوان مقاله، نام مجله یا مجموعه جلد، مترجم، محل نشر، سال انتشار، شماره نشریه، صفحات.

مثال: طاهر، غلامرضا، چند لغت فوت شده از فرهنگ‌ها، محیط ادب، تهران، از انتشارات مجله یقما، ۱۳۵۷، صص ۳۹۴-۳۹۸.

مثال: انصاری، نوش آفرین، کتابخانه‌های عرب از دید سفرنامه‌نویسان ایران، نشر دانش، سال سوم، شماره چهارم، خرداد و تیر ۱۳۶۲، صص ۲۲-۲۵.

ج. کتابنامه: نام خانوادگی یا شهرت و نام نویسنده یا نویسندگان، عنوان کتاب، جلد، مترجم یا مصحح، محل نشر، ناشر، سال انتشار.

مثال: لسنسکی، گرهارد/ لسنسکی، جین، سیر جوامع بشری، ترجمه موفقیان ناصر، تهران، نشر زمان انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی، ۱۳۶۹.

مقالات به ترتیب وصول در هیأت تحریریه طرح‌های می‌شود و پس از طی مراحل داورى به چاپ خواهد رسید.

هدف‌های کلی مجله رشد آموزش تاریخ

- ۱- ایجاد زمینه مناسب برای تقویت مهارت‌ها و جلا حیت‌های حرفه‌ای معلمان.
- ۲- کمک به ارتقای دانش معلمان در زمینه اصول و مبانی آموزش و پرورش.
- ۳- معرفی راهبردها، رویکردها و روش‌های آموزش تاریخ.
- ۴- کمک به ارتقای دانش معلمان نسبت به محتوای کتاب‌های درسی.
- ۵- ایجاد زمینه مناسب برای هم‌اندیشی و تبادل نظر بین معلمان، کارشناسان و برنامه‌ریزان درسی، برای بهبود یا رفع ننگ‌های آموزشی.
- ۶- افزایش آگاهی معلمان از کاربردهای گوناگون علم تاریخ در زندگی، با تأکید بر محتوای کتاب‌های درسی.
- ۷- تشویق معلمان به انجام دادن کارهای پژوهشی در زمینه‌های علمی، آموزشی.
- ۸- آشنا کردن معلمان با تازه‌ترین دستاوردهای علمی در زمینه تاریخ و تاریخ‌نگاری.
- ۹- آشنا کردن معلمان با تاریخ علم به منظور دانش‌افزایی و تقویت دیدگاه‌های ارزشی، آموزشی.
- ۱۰- افزایش آگاهی‌های معلمان درباره زرخدهای علمی، آموزشی تاریخ در ایران و جهان.
- ۱۱- آشنا ساختن معلمان با مهمترین مسائل و سوالات موجود در حوزه علمی، آموزشی.

نمونه‌هایی از نظرات تشریحی دانش‌آموزان

● وجود عکس و نقشه در یادگیری مکان‌ها و آثار باستانی بسیار مفید و دارای اهمیت است. ولی اگر همین عکس‌ها و نقشه‌ها را در یک بخش آخر کتاب قرار دهند، بهتر است؛ زیرا بعضی از دانش‌آموزان می‌گویند که این عکس‌ها باعث می‌شوند، دانش‌آموزان تمرکز نداشته باشند. همچنین باید مطالبی را که تحت عناوینی مانند «یک توضیح» و «بیش‌تر بدانیم» آمده است، جزو مواد امتحانی درس تاریخ کنند تا بچه‌ها این مطالب را نیز در ذهن خود داشته باشند. زیرا هنگامی که معلم می‌گوید این عنوان و مطالب جزو مطالب امتحانی نیست، کم‌تر دانش‌آموزی پیدا می‌شود که این مطالب را بخواند؛ در صورتی که این مطالب نیز بسیار مفید و دارای موضوعاتی جالب هستند.

● از مؤلفان کتب تقاضا می‌شود، حوادث را همراه با داستان جذاب و گیرا ارائه دهند. چون وقتی مشغول مطالعه این کتاب‌ها می‌شویم، اغلب مطالب خسته‌کننده است. ولی اگر مطالب به صورت داستان گفته شوند، خواندن آن‌ها رغبت‌انگیز می‌شود و مطالب در ذهن نقش می‌بندد.

● اشکال کلی، در طرز درس خواندن ماست که هر چه قدر هم بخوانیم و به خودمان فشار بیاوریم، نمی‌توانیم مانند دبیرمان آن‌ها را به صورت یک داستان که دبیرمان گفته است، یاد بگیریم. ما فقط اشکالمان در نوع درس خواندن است. ما تا هر مطلبی را حفظ نکنیم، از آن نمی‌گذریم، ولی باید هر مطلبی را که می‌خوانیم، به قول دبیرمان، آن را به صورت یک داستان یاد بگیریم؛ همان‌طور که سریالی را نگاه می‌کنیم و نکته به نکته آن را برای دیگران تعریف می‌کنیم. باید تاریخ را هم همین‌طور یاد بگیریم. مطلب دیگر این که ما با این روش تدریس نمی‌توانیم مطالب پر حجم تاریخ را یاد بگیریم؛ چند درس را یکباره بخوانیم و هفته بعد امتحان بدهیم و بعد هم دبیرمان فکر کند که ما درس نمی‌خوانیم و نمی‌توانیم امتحان دهیم.

● از همان صفحه اول کتاب تا پایان سلسله پهلوی، فقط از ننگ و بدبختی، نفرت و ناکامی، تلخی و شکست، و حوادث ناگواری که همه این حوادث نیز ناشی از عملکرد پادشاهان و شخصیت‌های مهم کشوری است، سخن گفته شده است. به همین دلیل، مطالعه آن توسط دانش‌آموزان حقیقتاً لذتی که ندارد، باعث نفرت، خشم و سرخوردگی برای دانش‌آموزان نیز می‌شود.

● به نظر می‌رسد مؤلفان کتاب‌های درسی تاریخ، افرادی خودرأی و از خود متشکر هستند که برای ایشان فقط نظر شخصی در تعیین محدوده مطالب کتاب‌های درسی مطرح است. می‌خواهم بدانم این مؤلفان محترم آیا با یک پرسشگری و نظر خواهی کارشناسانه از دانش‌آموزان، تا به حال دانسته‌اند که نوجوانان بیش‌تر در کدام زمینه تاریخ قصد کسب علم را دارند؟

